

Ελληνιστική Περίοδος 323-31 π.Χ

Ελληνιστική Περίοδος 323-31 π.Χ.

- 404 π.Χ. : τέλος Πελοποννησιακού πολέμου
- 338 π.Χ. : ο Φίλιππος της Μακεδονίας, ύστερα από τη νίκη του στη Χαιρώνια της Βοιωτίας, είναι ο πανελλήνιος αρχηγός της εκστρατείας των Ελλήνων κατά των Περσών. Πεθαίνει όμως και ηγείται ο γιός του Αλέξανδρος
- Η Ελληνιστική περίοδος ξεκινά από τον θάνατο του Αλεξάνδρου το 323 π.Χ. και διαρκεί μέχρι την υποταγή της Αιγύπτου από τον Ρωμαίο Καίσαρα Οκταβιανό το 31 π.Χ.
- Ελληνιστικά βασίλεια: εξάπλωση του ελληνισμού ως συνέπεια του Β' ελληνικού αποικισμού και διευρύνθηκε με την εκστρατεία του Αλεξάνδρου. Περίοδος ανανέωσης, κατά την οποία οι Έλληνες έρχονται σε επαφή με τους πολιτισμούς της Ανατολής (αιγυπτιακός, μεσοποταμιακός, περσικός, ινδικός, φοινικικός, συριακός, γηγενείς μικρασιατικοί πολιτισμοί, κ.α.) με τους οποίους βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση. Από αυτή τη ζύμωση προκύπτει ο ελληνιστικός πολιτισμός.
- Η ελληνιστική κοινή, δηλαδή τα απλοποιημένα ελληνικά κυριαρχούν σε όλη την ανατολική Μεσόγειο και αναδεικνύονται στη διεθνή γλώσσα της εποχής αυτής.

Ελληνιστικά βασίλεια

- Δημιουργήθηκαν τέσσερα ελληνιστικά βασίλεια που αντιστοιχούσαν σε μεγάλες δυναστείες:
- 1) **Το βασίλειο των Αντιγονιδών στη Μακεδονία:** Πρόσωπα κλειδιά ήταν ο Αντίγονος ο Α΄ ο Μονόφθαλμος, σατράπης υπό τον Αλέξανδρο και ο γιος του Δημήτριος ο Πολιορκητής καθώς και ο εγγονός του Αντίγονος ο Β΄ Γονατάς που έγινε και ο νέος βασιλιάς της Μακεδονίας.
- 2) **Το βασίλειο των Πτολεμαίων στην Αίγυπτο:** Ιδρυτής της Πτολεμαϊκής δυναστείας υπήρξε ο στρατηγός του Αλεξάνδρου Πτολεμαίος Α΄ ο επονομαζόμενος Σωτήρ (γιος του Λάγου, από τον οποίο και η δυναστεία πήρε το δεύτερο της όνομα, Λαγίδες), και διάδοχός του ο περίφημος μαικήνας των γραμμάτων και των τεχνών, Πτολεμαίος Β΄ ο Φιλάδελφος. Εδώ οι Πτολεμαίοι διατήρησαν παράλληλα με τους ελληνικούς θεσμούς και το αιγυπτιακό πολιτικό και θρησκευτικό σύστημα· ο Πτολεμαίος ήταν βασιλιάς για τους Έλληνες και φαραώ για τους Αιγύπτιους. Η τελευταία βασίλισσα ήταν η Κλεοπάτρα η Ζ΄, ο θάνατος της οποίας το 30 π.Χ. σήμανε και το τέλος της ελληνιστικής εποχής.
- 3) **Το βασίλειο των Σελευκιδών στην Ασία:** Στο αχανές αυτό βασίλειο, που εκτεινόταν από τη Συρία μέχρι την Ινδία, την πολιτική εξουσία ασκούσε η ανώτερη τάξη των Ελλήνων. Προκειμένου να εδραιωθεί η ελληνική ελίτ, οι Σελευκίδες οργάνωσαν έναν μεγάλης κλίμακας αποικισμό, με την ίδρυση πόλεων από ελληνικούς πληθυσμούς στη Μικρά Ασία και τη Μεσοποταμία, και υιοθέτησαν όλους τους Μακεδονικούς θεσμούς.
- 4) **Το βασίλειο των Ατταλιδών στην Πέργαμο:** Οι Ατταλίδες, δυναστεία που ιδρύθηκε από τον Φιλέταιρο, βασίλεψαν στη Μικρά Ασία μετά τον θάνατο του Λυσίμαχου από το 282 μέχρι το 133 π.Χ. οπότε και υποτάχθηκαν στους Ρωμαίους.

Ελληνιστικά βασίλεια (315 π.Χ.)

- Στα ελληνιστικά βασίλεια δημιουργήθηκαν ισχυρές και πλούσιες πόλεις, όπως η Αλεξάνδρεια, η Πέργαμος, η Αντιόχεια που είχαν βιβλιοθήκες, συλλογές από έργα τέχνης, αυλές με επιφανείς φιλοσόφους, επιστήμονες και καλλιτέχνες.
- Κοσμοπολίτικος χαρακτήρας.

Αναπαράσταση της βιβλιοθήκης της
Αλεξάνδρειας

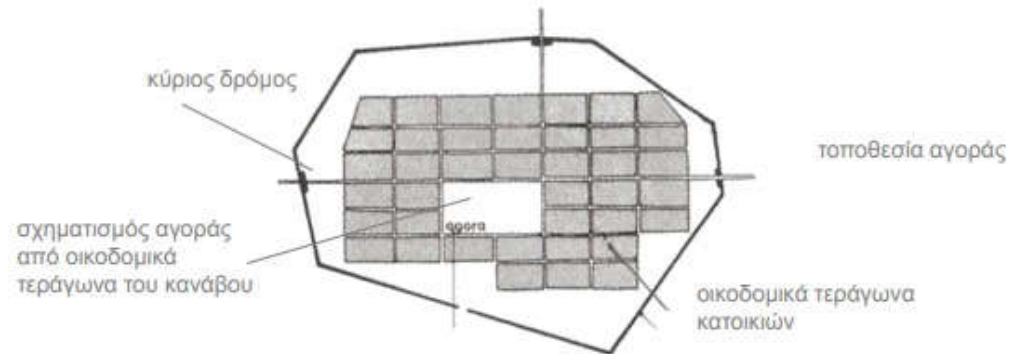
Ιπποδάμειο ρυμοτομικό σύστημα

- Βασίζεται στη χάραξη παράλληλων δρόμων που τέμνονται κάθετα ώστε να δημιουργούνται οικοδομικά τετράγωνα και κανονικές πλατείες. Τα τετράγωνα αυτά χαράσσονται με ακρίβεια και χωρίζονται σε οικόπεδα ίσου εμβαδού.
- Οι δρόμοι είναι ευθύγραμμοι και ευρείς, οι πλατείες ευρύχωρες, ενώ οι θέσεις των διοικητικών κτιρίων, των ναών και των κατοικιών είναι καθορισμένες με ακρίβεια.
- Από το χωροταξικό σχέδιο προβλέπονται ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα για χώρους λατρείας. Η ιερή αγορά τοποθετείται σε επιλεγμένη θέση και περιλαμβάνει κτίρια σχετικά με λατρεία. Οι ναοί ωστόσο, είναι διασκορπισμένοι σε διάφορα σημεία της πόλης σύμφωνα με τις λειτουργικές και αισθητικές ανάγκες.

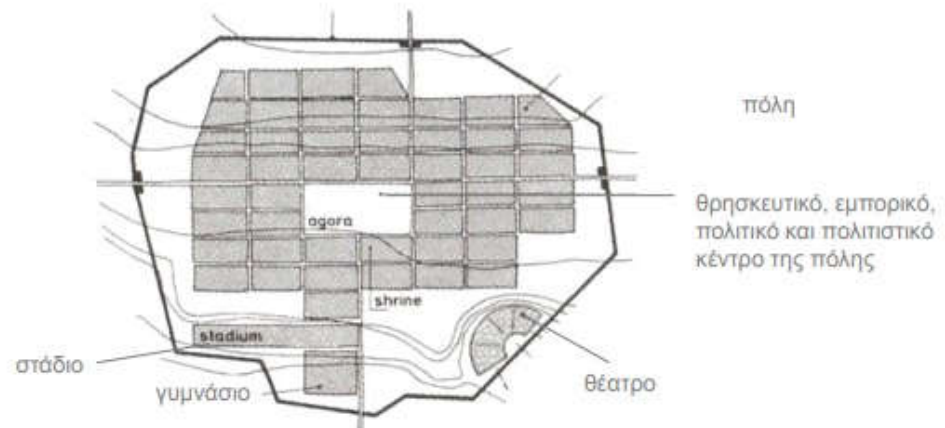
02

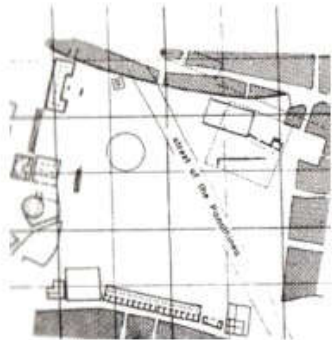
ιπποδάμειο πρότυπο κανάβου
διάταξη δρόμων

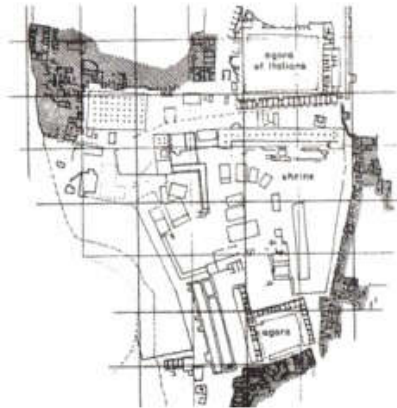
σχηματισμός αγοράς
από οικοδομικά
τετράγωνα του κανάβου

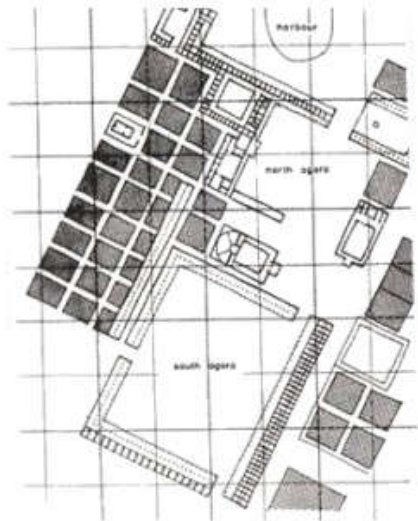
Ιπποδάμειο ρυμοτομικό σύστημα

αγορά Αθήνας

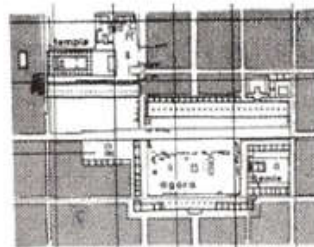

αγορά Δήλου

αγορά Μιλήτου

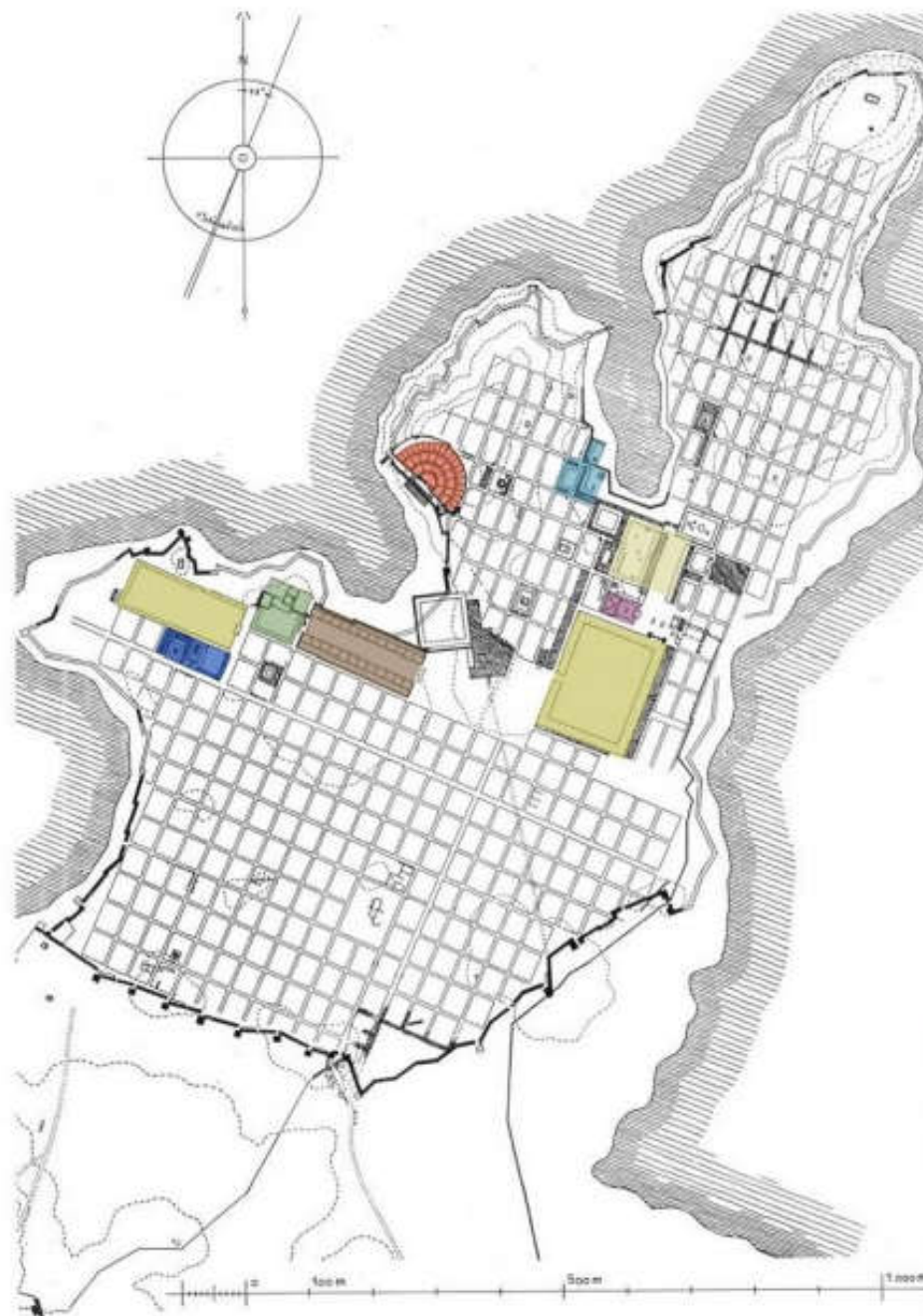
ΙΠΠΟΔΑΜΕΙΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

αγορά Πριήνης

- Πρωταρχικό μέλημα αποτελεί η εξασφάλιση της υγιεινής λειτουργίας των πόλεων. Αυτή επιτυγχάνεται με το σχεδιασμό υδροδότησης ώστε να εφοδιάζονται τα κτίρια της πόλης με άφθονο νερό, με τον κατάλληλο προσανατολισμό των κτιρίων ώστε να έχουν ήλιο το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι, και τέλος με την πρόβλεψη κλίσεων στους δρόμους ώστε να απομακρύνονται τα νερά της βροχής.
- Η πρώτη ελληνική πόλη σχεδιασμένη σε κάναβο είναι η Μίλητος. Σχεδιάστηκε το 479 π.Χ. από τον Ιππόδαμο.

δημόσια κτίρια

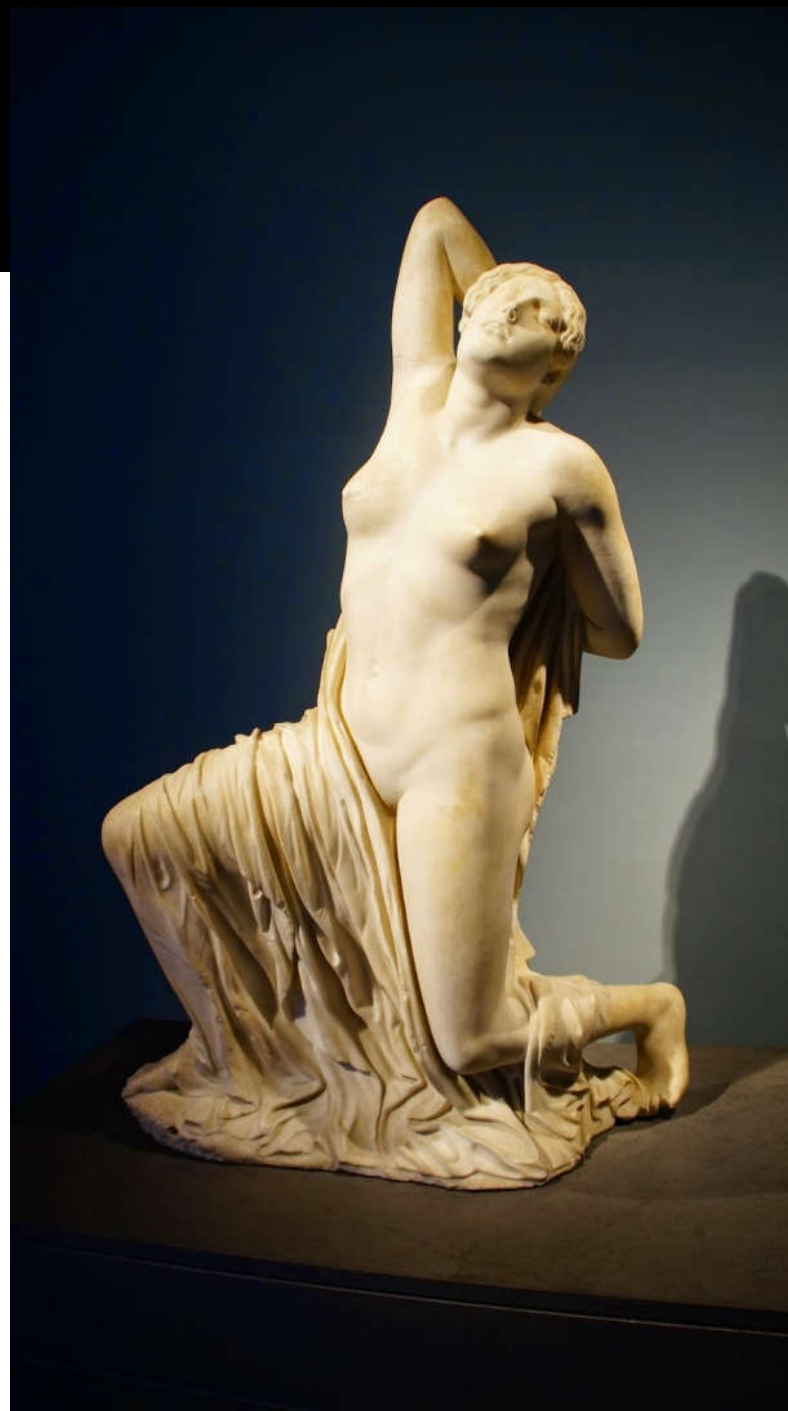

Από το ήθος στο πάθος

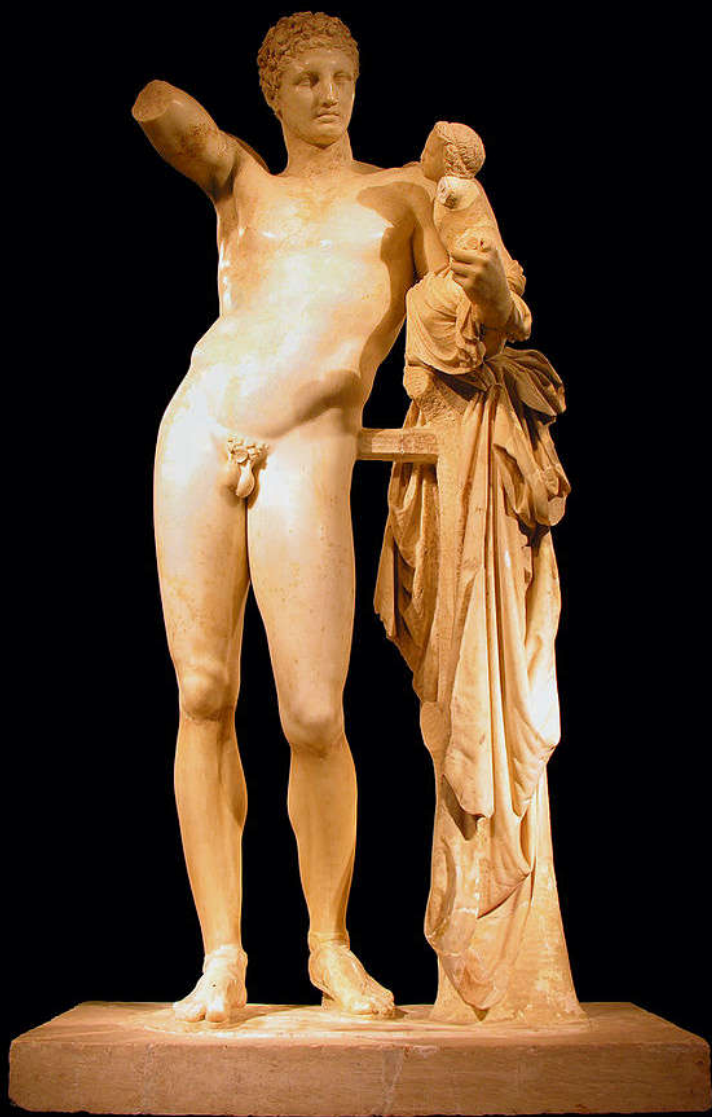
- Στην τέχνη έχουμε:
 - Ποικίλες, σύνθετες και εξεζητημένες αναζητήσεις
 - Διακοσμητικά θέματα, καθημερινά όχι μόνο ιστορικά ή μυθολογικά
 - Ένταση και πάθος αντί για αυτοσυγκράτηση και περισυλλογή
 - Στροφή προς το υποκειμενικό και ατομικό χαρακτήρα
 - Αρχιτεκτονική: ιωνικός και κορινθιακός ρυθμός

Πληγωμένη Νιόβη, 440 π.Χ.
Παριανό μάρμαρο,
Palazzo Massimo alle Terme, Rome

«Ο Ερμής κρατά το παιδί –Διόνυσο», μάρμαρο.
Έργο του Πραξιτέλη, 340-330 π.Χ. Αρχαιολογικό
μουσείο Ολυμπίας

Αναπαριστά έναν αθλητή την στιγμή που, κατά τη συνήθη τακτική, σκουπίζει την σκόνη, το λάδι και τον ιδρώτα από το δέρμα του χρησιμοποιώντας την στλεγγίδα.

«Ο Αποξυόμενος», 330 π.Χ.
Μάρμαρο. Έργο του Λυσίππου,
Μουσείο Βατικανού, Ρώμη

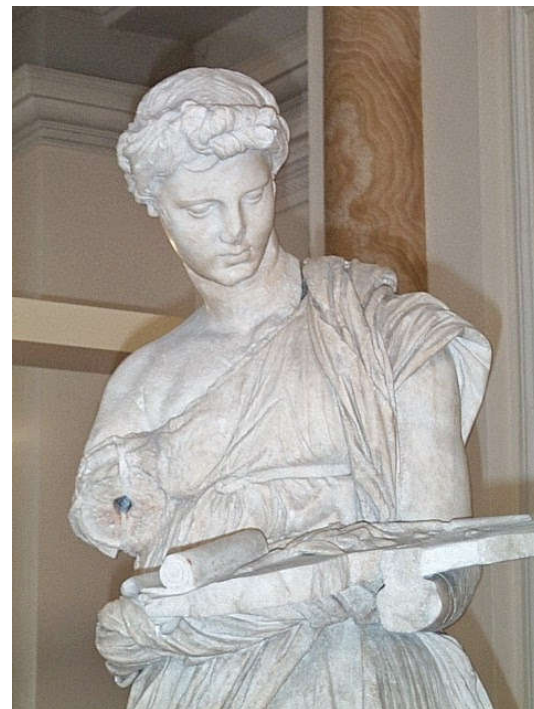

«Ο πυγμάχος των Θερμών»,
μπρούτζινο άγαλμα 260 π.Χ.

«Κορίτσι του Antium»
(υπηρέτρια με δίσκο)
250 π.Χ. παριανό μάρμαρο. Βρέθηκε στην
αυτοκρατορική βίλλα του Antium.
Museo Palazzo Massimo alle Terme, Rome

Η θεά Νίκη παρουσιάζεται με τη μορφή μιας φτερωτής γυναίκας η οποία κατέβηκε από τον ουρανό, για ν' αναγγείλει τη νίκη στον στόλο που κέρδισε τη μάχη. Αναπαριστάνεται η στιγμή ακριβώς της προσγείωσης της θεάς, λίγο πριν αυτή σταθεί τελικά στην πλώρη του πλοίου, ενάντια στον δυνατό άνεμο που κάνει τα ενδύματά της να κυματίζουν. Το άγαλμα σμιλεύτηκε σε παριανό μάρμαρο, σε μέγεθος μεγαλύτερο από το φυσικό.

Στο δεξί χέρι της κρατούσε μάλλον μια σάλπιγγα, που θα την έφερε κοντά στα χείλη, ενώ στο αριστερό κρατούσε ίσως κάποιο λάφυρο ή τρόπαιο από τη μάχη.

Το πτυχωτό ένδυμα κολλά πάνω στο σώμα της σαν να είναι βρεγμένο. Το ένδυμα, που γλιστρά από τους ώμους της, κυματίζει πίσω της και τυλίγεται γύρω από τα πόδια της. Τα δυνατά φτερά της θεάς μοιάζουν έτοιμα να την απογειώσουν ξανά. Παρά τους δεκάδες αιώνες που μεσολάβησαν, τα φτερά αυτά διατηρούν ακόμη και σήμερα μια αξιοθαύμαστη αναπαραστατική ακρίβεια.

Το μεγάλο αυτό έργο, το οποίο πιθανόν να χρησιμοποιούνταν ως βωμός, ήταν τοποθετημένο σε ανοιχτό και ψηλό χώρο κοντά στο ιερό. Σ' αυτή τη θέση ίσως να υπήρχε μια μικρή τεχνητή λίμνη, μέσα στην οποία το πλοίο έμοιαζε να πλέει.

Photo source: www.artwallpaperhi.com

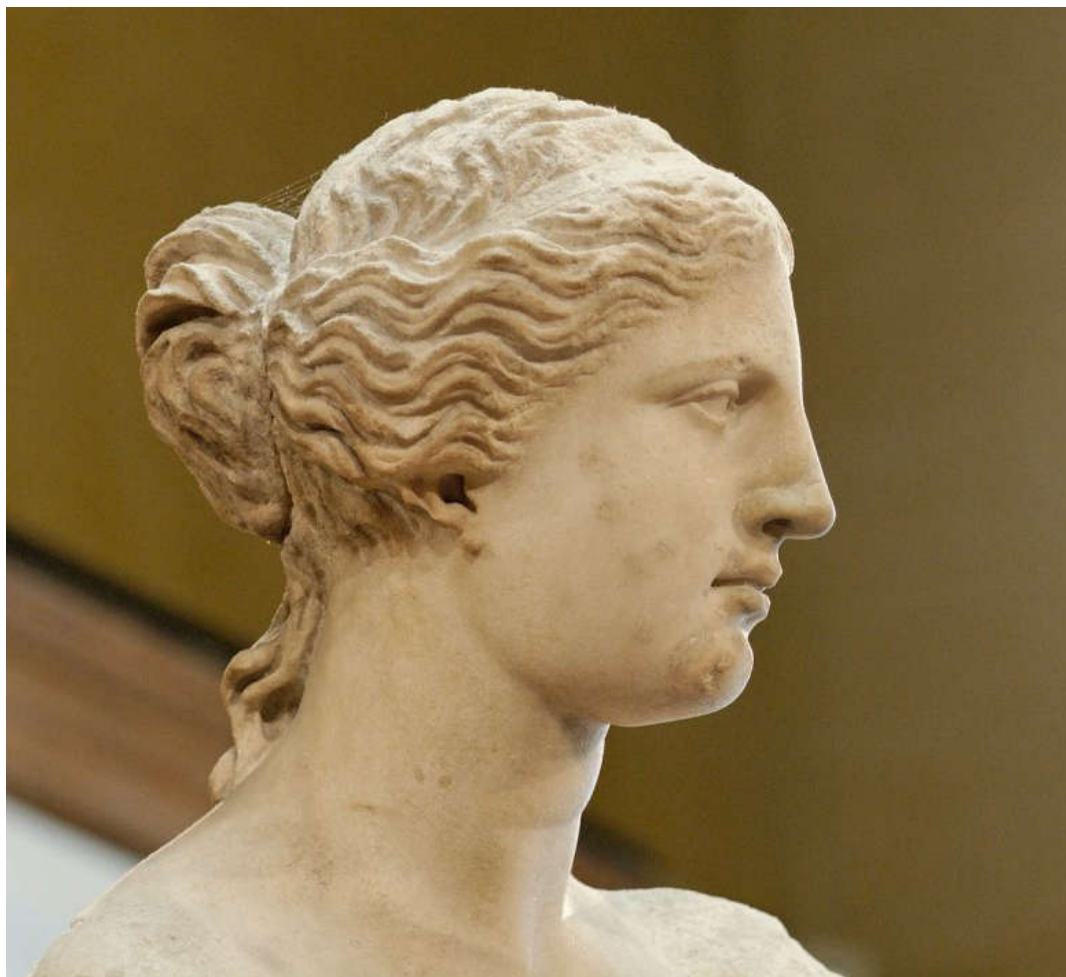
«Η Νίκη της Σαμοθράκης» 190-180 π.Χ.
παριανό μάρμαρο
Λούβρο, Παρίσι

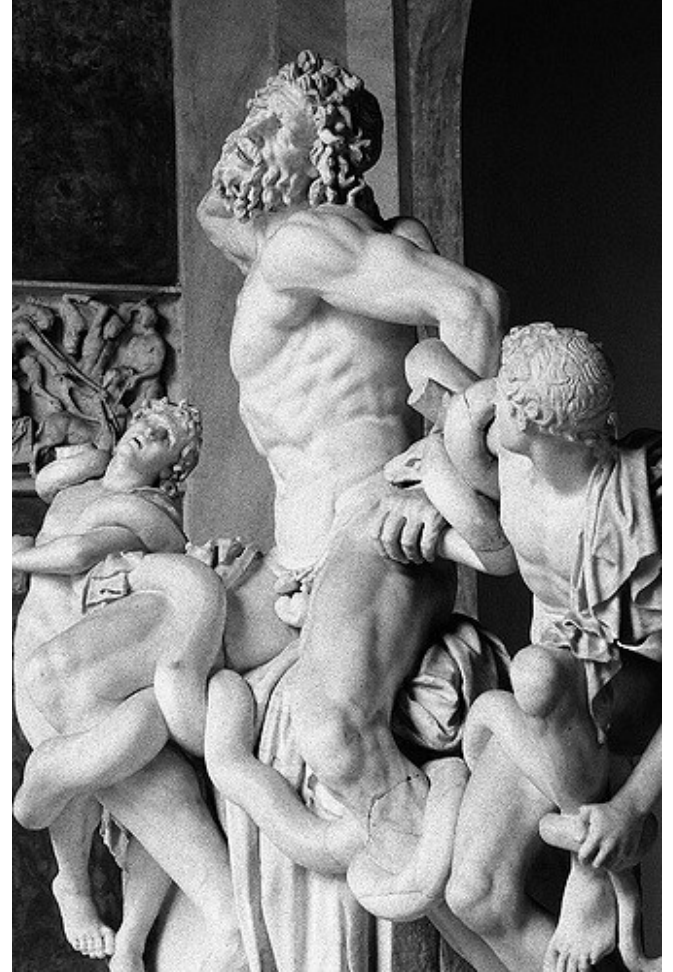
«Η Αφροδίτη της Μήλου»
150-125 π.Χ.
παριανό μάρμαρο
Λούβρο, Παρίσι

«Ο Λαοκόων και οι γιοι του» αντίγραφο από το πρωτότυπο του 200 π.Χ.
Έργο των γλυπτών από τη Ρόδο, Αγέσανδρο, Αθηνόδωρο και Πολύδωρο.
Museo Pio-Clementino, Vatican

Μακέτα της πόλης της Περγάμου

Ο βωμός του Δία, Μουσείο της Περγάμου, Βερολίνο (χτίστηκε ανάμεσα στο 181-159 π.Χ.) από τον βασιλιά Ευμένη των Ατταλιδών

Αποτελούνταν από μια αυλή η οποία ήταν κτισμένη πάνω σε ψηλή βάση, περιτριγυριζόταν από ιωνική κιονοστοιχία και ήταν προσιτή από τη δυτική της πλευρά μέσω μιας φαρδιάς κλίμακας. Οι διαστάσεις του κτίσματος είναι 36,44 μ. στην ανατολική και δυτική πλευρά και 34,20 μ. στη βόρεια και νότια πλευρά.

Η ιωνική ζωφόρος του βωμού

Οι διαστάσεις του κτίσματος είναι 36,44 μ. στην ανατολική και τη δυτική πλευρά και 34,20 μ. στη βόρεια και τη νότια.

Η ζωφόρος της Γιγαντομαχίας, μήκους 120 μ. και ύψους 2,3 μ., περιέτρεχε την εξωτερική πλευρά της βάσης του κτίσματος και κάλυπτε σε όλο το μήκος του κτιρίου την ανατολική, βόρεια και νότια πλευρά, ενώ στη δυτική πλευρά εκτεινόταν κατά μήκος των πτερύγων που προεξείχαν και πλαισίωναν τη μεγάλη κλίμακα.

Οι μορφές που εικονίζονταν υπολογίζονται στις **εκατό (100)**, ενώ σώζονται **ογδόντα τέσσερις (84)**, ανάλογα με το πώς κατανέμονται τα θραύσματα. Στους παραπάνω αριθμούς δε συμπεριλαμβάνονται τα ζώα.

Ο σχεδιασμός της ζωφόρου τόσο από πλευράς θεών και γιγάντων που θα έπρεπε να παρασταθούν όσο και από τις επιμέρους συνθέσεις απασχόλησε όχι μόνο τους γλύπτες αλλά και τους φιλοσόφους, όπως ο Κράτης ο Μαλιώτης, που εργαζόταν στη Βιβλιοθήκη της Περγάμου. Άλλωστε, η ζωφόρος έχει χαρακτηριστεί ως «ένα πολύ λόγιο, ίσως ακόμη και ακαδημαϊκά δυσνόητο, μνημείο».

Η ταύτιση πολλών θεών και γιγάντων είναι δυνατή εξαιτίας των επιγραφών που υπήρχαν αλλά και από σημάδια τοποθέτησης που χρησιμοποίησαν οι κτίστες. Οι επιγραφές για τους θεούς βρίσκονται στο αιγυπτιαζον κυμάτιο πάνω από τους γεισίποδες του θριγκού και για τους γίγαντες στο κυμάτιο της βάσης κάτω από τη ζωφόρο (εκτός βέβαια από την περιοχή κατά μήκος της κλίμακας). Έτσι, είναι γνωστό το όνομα και η θέση τους στην παράσταση 14 μορφών, για 4 είναι γνωστή η θέση, αλλά το όνομά τους διατηρείται αποσπασματικά, ενώ από την άλλη για 4 μορφές, παρόλο που είναι γνωστό το όνομα, είναι άγνωστη η θέση τους. Πιθανή είναι ταύτιση 39 μορφών και άγνωστες παραμένουν άλλες 20 μορφές.

Κύριο χαρακτηριστικό της απόδοσης των επιφανειακών λεπτομερειών στα γλυπτά της ζωφόρου είναι η έξαρση και η υπερβολή των μικρών λεπτομερειών, ώστε να μεταδοθεί η ένταση μιας κοσμικής κρίσης. «Η ανατομία στη ζωφόρο γίνεται φορέας αφηρημένου εξπρεσιονισμού» (J.J. Pollitt). Αυτή ακριβώς η έξαρση και υπερβολή σε συνδυασμό με τη βαθιά χάραξη δημιουργούν την εντύπωση **έξεργου** ανάγλυφου. Έτσι οι μορφές, ιδίως των γιγάντων, αφήνονται στην απόλυτη έκφραση των συναισθημάτων, αποκτώντας πάθος και δραματικότητα. Τόσο οι θεοί όσο και οι γίγαντες «διακρίνονται για τις έντονες, αντιθετικές και συχνά βίαιες κινήσεις τους και για το άνοιγμα των μορφών τους προς τα έξω». Στις συνθέσεις των συγκρουόμενων σωμάτων παρατηρούνται πολλαπλά διασταυρούμενοι και αλληλοτεμνόμενοι άξονες που δεν εντάσσονται σε κανόνες, παραβιάζοντας πολλές φορές την ανατομικότητα.

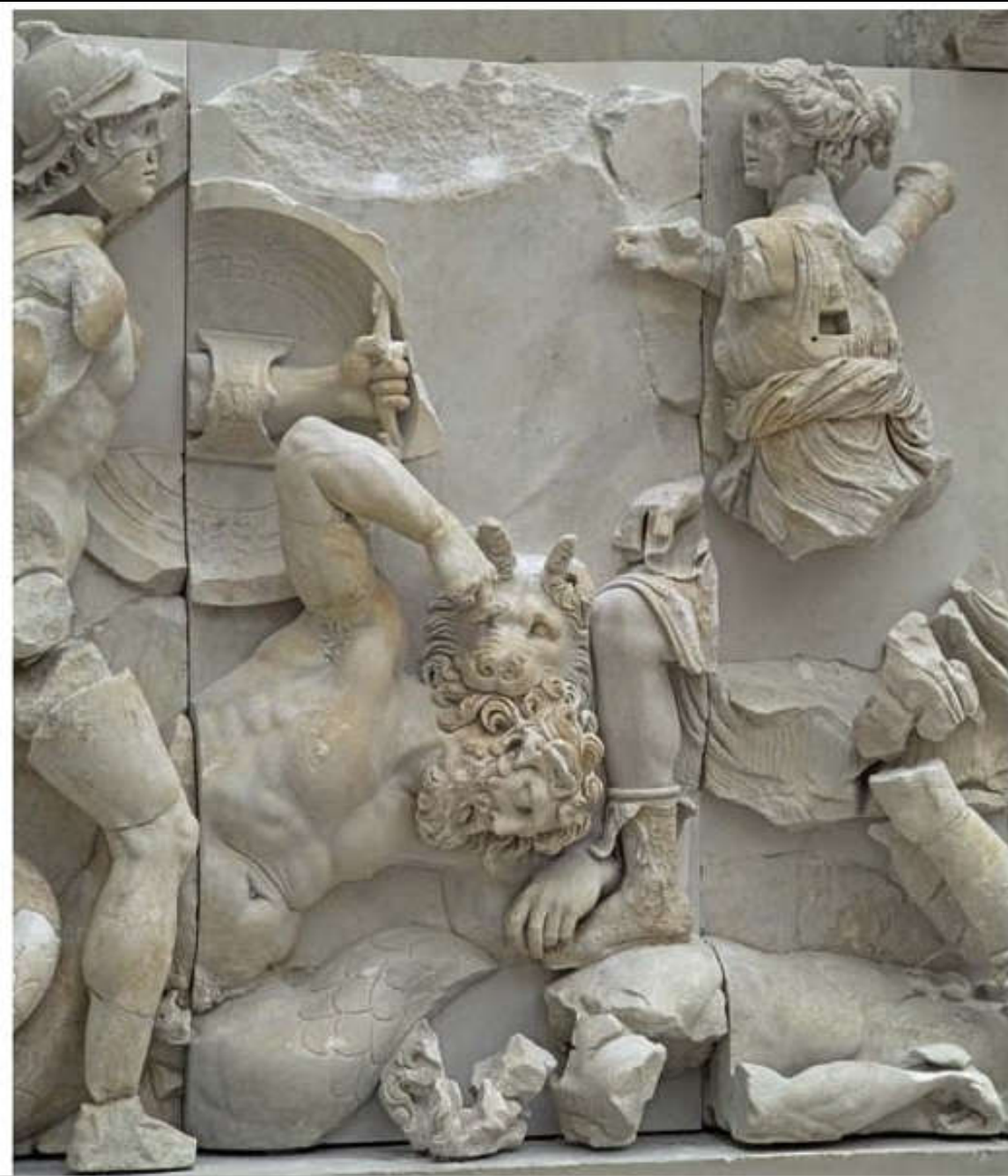
Αντίθετα σ' αυτή τη δραματική υπερβολή με την έντονη θεατρικότητα παρουσιάζονται τα πρόσωπα των θεών. Το κυρίαρχο στοιχείο είναι μια «αδιατάρκτη γαλήνη», που μας γυρίζει πίσω στα γλυπτά της κλασικής εποχής, τονίζοντας με τον καλύτερο τρόπο ότι η μεγαλοπρέπεια του θείου δεν επηρεάζεται από το πάθος των γήινων δυνάμεων. Αν λάβουμε υπόψη μας τον αλληγορικό χαρακτήρα του έργου, τότε η θεϊκή μεγαλοπρέπεια μεταφράζεται στη μεγαλοπρέπεια των Ατταλιδών και του Ευμένη, εκ διαμέτρου αντίθετη με το πάθος των «βάρβαρων» εχθρών.

Ανατολική ζωφόρος:

Στο αριστερό μέρος της σύνθεσης η τρισώματη Εκάτη, με την οπίσθια πλευρά του σώματός της προς τον θεατή, αντιμετωπίζει τον γίγαντα Κλυτίο με πυρσό, σπαθί και δόρυ, ενώ κρατά ασπίδα στο αριστερό της χέρι. Ένα λιοντάρι δαγκώνει το πόδι του γίγαντα. Το σώμα του γίγαντα καταλήγει σε τρία φίδια από τα οποία το ένα δαγκώνει την ασπίδα της Εκάτης, ενώ το δεύτερο είναι έτοιμο να δαγκώσει το πόδι της θεάς. Στα δεξιά της σύνθεσης η Άρτεμη επιτίθεται με τόξο και βέλη ενάντια στον γίγαντα Ώτο, πατώντας πάνω στο πτώμα ενός άλλου πεσμένου γίγαντα καθώς ο σκύλος της τον δαγκώνει στο πίσω μέρος του λαιμού.

Ανατολική ζωφόρος.
Λεπτομέρεια της προηγούμενης εικόνας

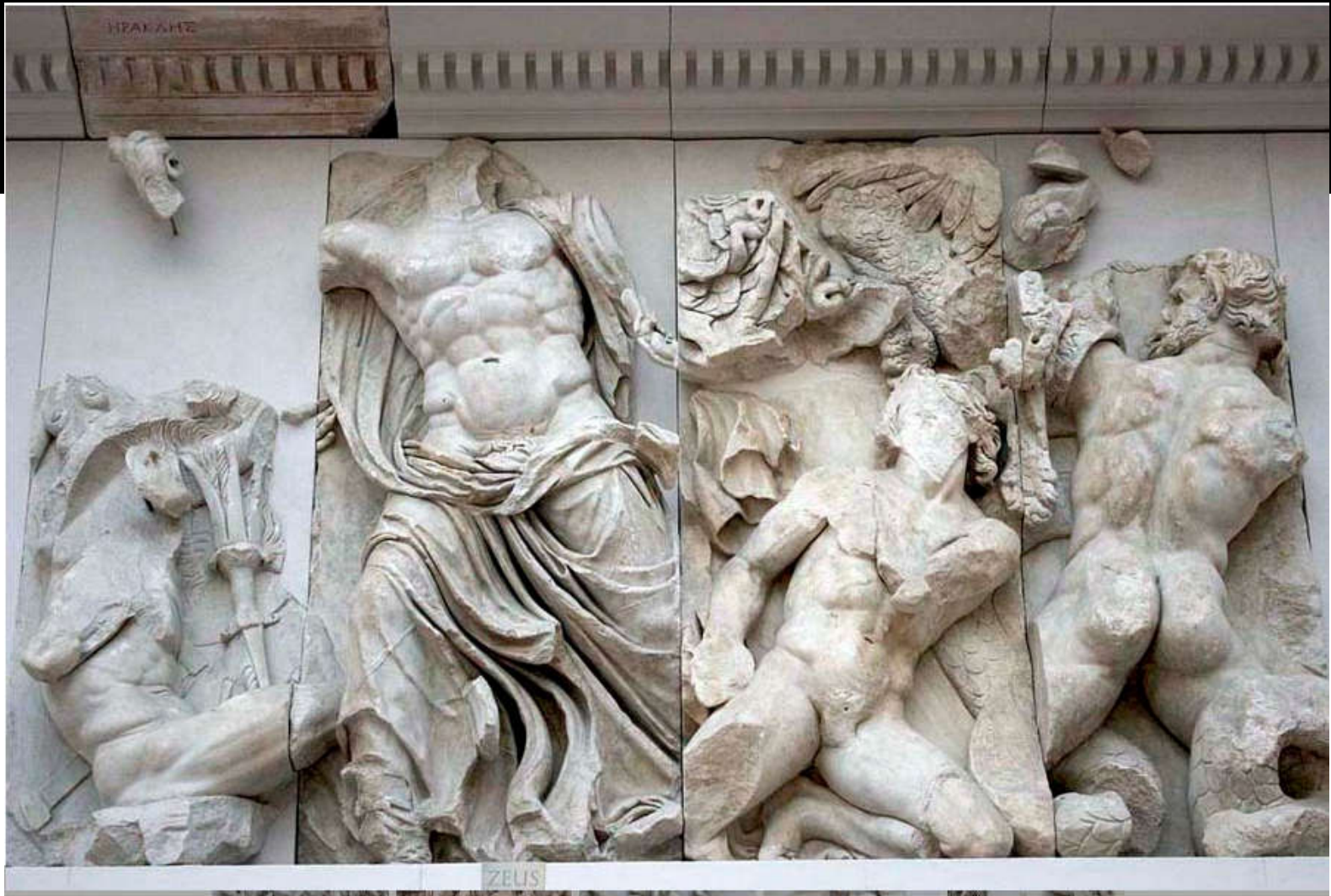

Ανατολική ζωφόρος. Πίσω από την Άρτεμη η μητέρα της Λητώ, επιτίθεται με πυρσό εναντίον πεσμένου φτερωτού γίγαντα. Ακολουθεί ο Απόλλωνας.

Όπως η αδερφή του Άρτεμης, έτσι και ο Απόλλωνας επιτίθεται στον γίγαντα Ουδαίο με βέλη και τόξο.

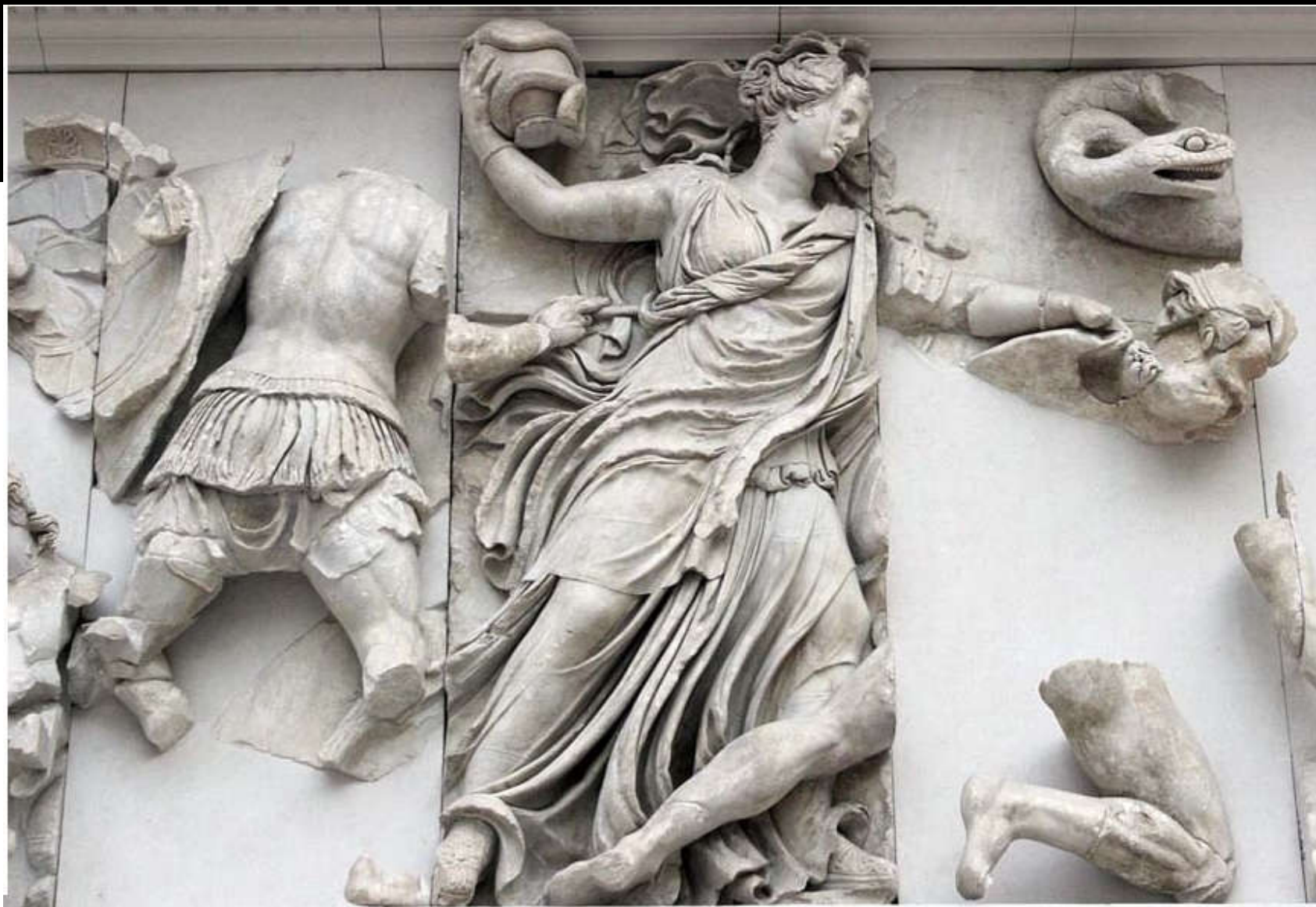
Ο Δίας επιτίθεται ενάντια στον Πορφυρίωνα (ή Τυφώνα) που είναι γονατισμένος. Αριστερά του Δία κατεβαίνει βίαια από ψηλά ο αετός του θεού ενάντια στο καλυμμένο με δέρμα χέρι ενός άλλου γίγαντα που είναι επίσης γονατισμένος και το σώμα του καταλήγει σε φίδια. Δεξιά του θεού κάθεται ένας τρίτος γίγαντας με το φλεγόμενο κεραυνό του Δία να έχει διαπεράσει το πόδι του.

Η Αθηνά μάχεται εναντίον του Αλκυονέα (ή Εγκέλαδου). Η Αθηνά κρατά με το αριστερό χέρι την ασπίδα της και με το δεξί χέρι πιάνει τα μαλλιά του γονατισμένου γίγαντα. Το σώμα του είναι τυλιγμένο το ιερό φίδι της θεάς που δαγκώνει τον γίγαντα στο στήθος. Η Γη προβάλλει ικετεύοντας την Αθηνά να λυπηθεί τον γιό της. Δεξιά ίπταται η Ίριδα που στεφανώνει την Αθηνά. Τα φτερά της αντιπαρατίθενται στα φτερά του γίγαντα.

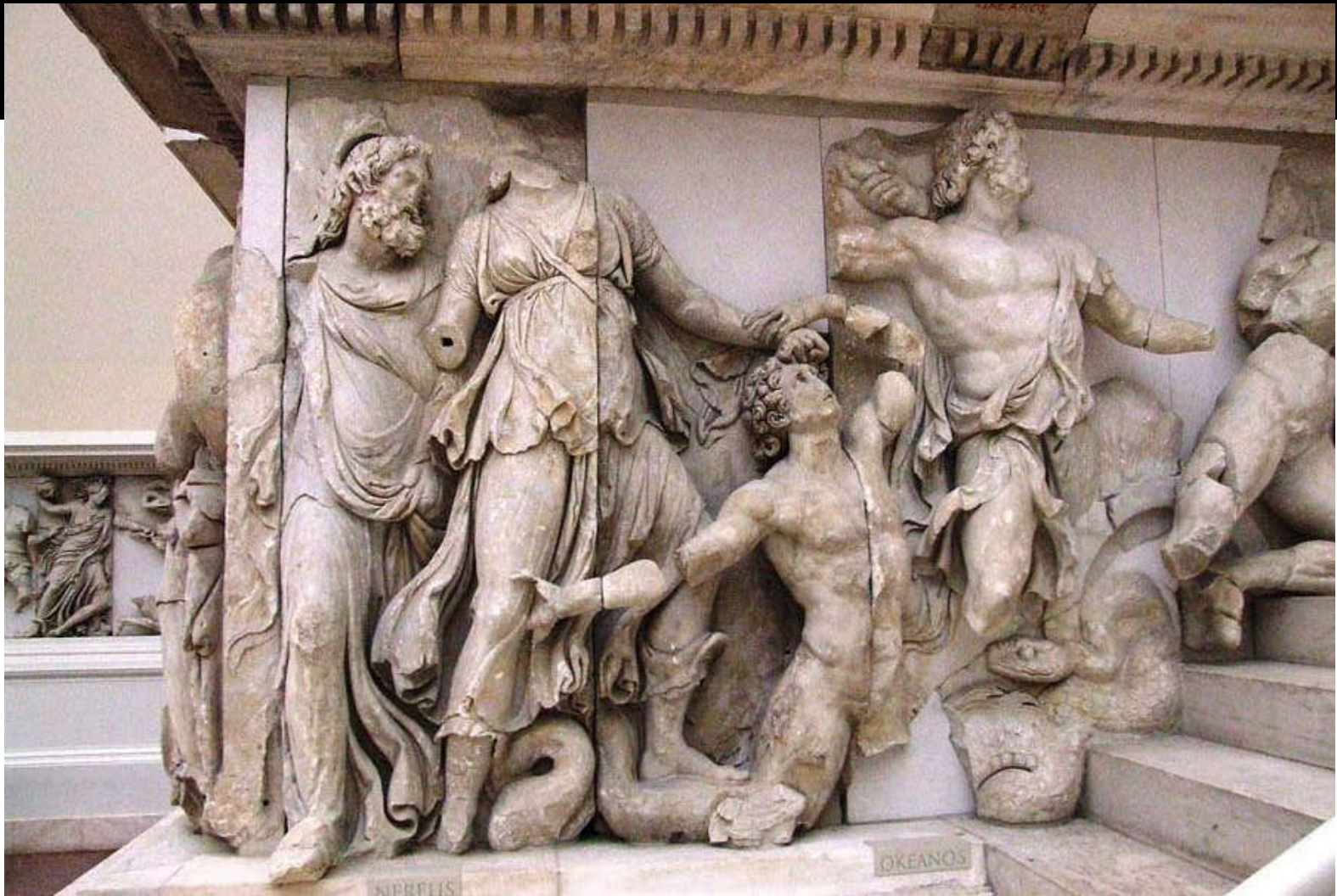
Λεπτομέρειες από την ανατολική ζωφόρο

Βόρεια ζωφόρος. Η Νύχτα εκσφενδονίζει εναντίον γονατισμένου γίγαντα ένα αγγείο ζωσμένο με φίδια.

Βόρεια ζωφόρος: Η Κητώ μάχεται μαζί με το λιοντάρι που την ακολουθεί, εναντίον γίγαντα. Από πίσω της αναδύεται ένα από το παιδιά της, το θαλάσσιο τέρας Κήτος.

Βορειοδυτική ζωφόρος. Ο Νηρέας, η Δωρίδα που τραβά τα μαλλιά ενός γίγαντα, ο Ωκεανός και η Τήθυς.

Νοτιοδυτική ζωφόρος: το σώμα ενός γίγαντα καταλήγει σε φίδι που προσπαθεί να αντιμετωπίσει τον αετό του Δία που έχει βυθίσει τα νύχια του στο ανοιχτό του στόμα.

Γνωστό παιχνίδι ήταν ο "εφεδρισμός", όπου τα παιδιά τοποθετούσαν μία πέτρα στο έδαφος και προσπαθούσαν να την πετύχουν με άλλη πέτρα ή μπάλα. Όποιο παιδί έχανε, έπρεπε να κουβαλήσει στην πλάτη του τον συμπαίκτη του μέχρι το σημείο που ήταν η πέτρα. Το δεύτερο παιδί δυσκόλευε το πρώτο με το να του κλείνει τα μάτια, για να μη βλέπει.

Πήλινο ειδώλιο με κοριτσάκια, αρχές 3^{ου} αι π.Χ.

